

VERGİYİ KİM KOYAR KİM KALDIRIR?

Bilemiyorum, bunları böyle “pat” diye söylememizden dolayı şimdi kimler ne kadar alınır ne kadar öfkelenir ve hatta tepkiler verir ama, bu işlerin neredeyse “kaos”a döndüğü, o kaos ortamında dönen çarkların ise her an bir şeyleri un ufak edip öğüttüğü “bu gibi zamanlarda” lafı fazla uzatmanın, konunun etrafında dönüp durmanın bir anlamı var mı?

Belki var diyenler de olacak ama biz yine de söyleyelim:

1. “Vergi” işin özünde bir “tahsilat”tır. “Güc”ün tahsilatıdır.

Bu tahsilat, herkesçe kolayca kabul edilebileceği gibi “verilen” değil, “alınan” para, mal gibi bir takım değerlerdir. Yapılan tahsilatın şekli-şemalinin zaman ve mekâna göre bazı değişiklikler göstermekte olması hiçbir zaman onun bir “tahsilat” niteliğini değiştirmez. Hadi biraz bilimsel olsun dersanız, yapılan iş “otoriteye yapılan kaynak transferidir”

2. “Alınan” anlamında “Tahsilat”; sonuç olarak “ödeyen”den “kendisine ödenen”e giden süreçte, arada hangi kurum, hangi kişi veya usul gibi “vesile”lerin pek fazla önemi olmadan, gitmesi gereken yer ya da yerlere gider. Yani bunun böyle olmasını isteyen “güc”ün eline ulaşır.

Nitekim, vergicilik konuşulduğunda kimi zaman istihza ile anılan “Deli Dumrul”un köprüsü olayında da ünlü Magna Carta’da feodallerin “tamam ödeyelim ama bunu önceden bilelim” olayında da “Güç”, bir biçimde “tahsilatını” yapar.

İşte tüm bu olaylarda birilerinin Dumrul’un köprüsünden geçmeleri ya da geçmemeleri, Kral’a yapılacak ödemelerin belirli bir ölçü ve takvime bağlı olarak yapılmasını istemeleri de bu durumu değiştirmez.

Sonuçta “Güç” birilerinin kendine bir şey “ödemelerini” istemiştir ve öyle ya da böyle alacaktır.

“Yok öyle şey, kolay kolay da alamaz kimse” dense bile bu iş yine böyledir.

Eğer bastırıp vergiyi alamıyorsa zaten ortada böyle bir güç de yok demektir.

Ama, insanlığın her evresinde “vergi” denen bir “ağırlık” hissedildiğine göre her zaman ve mutlaka onun arkasında “vergi salan bir güç” olacaktır.

Bu ilişkiyi reddetmek, “bu işlerde zorlama falan yok” demek mümkün de değil.

Aksi takdirde; verginin bir “lütuf” olduğunu, “lütfen” verildiğini kabul etmek gerekir. Yani gönlünden geçen verir, geçmeyen vermez gibi yaşamın dinamikleriyle bağdaşmayan bir garip açıklama çıkar ortaya.

3.Bazı yumuşatıcı yorumlarda görüleceği üzere, vergiyi koyan gücün bu tahsilatının, “Kamu hizmetlerinin görülebilmesi için yurttaşlardan istediği bedel” gibi açıklanması, ne yazık ki verginin ekonomi-politik dinamiklerini anlayıp yerli yerine oturtmaktan uzaktır.

Çünkü, bunun böyle olması için, vergiyi toplayan gücün toplanan bu vergilerin ne kadarını nereye harcayabileceği konusunda ciddi bir sınırlama getirebilmek ya da gerektiğinde engellemek için en azından o gücün karşısına dikilip bunun hesabını soracak “bunu neden keyfince ya da yanlı olarak harcadın” diyebilecek bir karşı güce ihtiyaç vardır ki bir denge kurulabilsin.

Oysa yine tarih boyunca görülmüştür ki, vergiyi koyan güç, en fazla karşısında yükselecek tepkiyi önleyecek kadar bir “harcama”yı “feda” ettikten sonra, geriye kalanın artık kendi saltanatının hakkı olduğunu kabul eder ve sahiplenir.

Tarihte, halktan topladığı vergiyi yine halka dağıtan, sadece halkına harcayan bir kral, bir sultan, bir otorite göremezsiniz. Çünkü kendi gücünü koruyabilmesi için buna ihtiyacı olduğunu bilir.

Belki en fazla “Hepsini de kendine harcamamıştır” diye düşünülebilir. Ama kendine harcanmayan vergiler bu sefer de o güce destekleri ölçüsünde öncelikle “o gücün bileşenlerine” “kendisini güçlü kılanlara” dağıtıldığı için temel denklem, yani “tahsilatın iktidar güçlerine gitmesi” gerçeği yine değişmeyecektir.

4.Böyle bir dengede o güce tabi olanların yani halkın ve kurumların “Vergi düzeni şöyle olsun” deme imkanları olduğundan söz edilebilir mi? Daha basit söyleyelim: Tebaa'nın sultana, bürokratın kendisini görevlendiren siyasi iktidara kalkıp da “Vergi öyle değil böyle olacak” diyebilmesi beklenebilir mi?

Bu tabloda, kendileri için de belirleyici olan güce sunulacak “öneriler” olsa olsa “uygun görürseniz” “Takdir ederseniz” “Azıcık da bizi düşünsen” “Bu yükü kaldıramıyoruz” “Mecliste gündeme alabilirseniz” türünden yine onun iradesini kabul edip alttan alan “dilekler” olmaz mı?

“Hayır, yine de tebaa sultana, bürokrat takımı, siyasi otoriteye karşı gelir ve vergiciliğin kural ve ölçülerini belirler diyebilir miyiz?

Diyemeyiz...

Bürokrat, mevkiinin sınırlı gücüyle ve direnebildiği ölçüde bazı olumsuzlukları engelleyebilir ama “karar alma”, “kural koyma” gibi bir güç ve imkana sahip olamadığı için diyemeyiz. Karar gücü olmayanın tabii ki ne sorumluluğu ne de ihmali söz konusudur.

Bazı süslemeler ve soslamaların geri planına inerseniz durum tam da bundan ibarettir.

5.Peki, “Gelişmiş toplumlarda da bu böyle mi olur? diye sorulacaktır kuşkusuz.

Krallıkların, sultanlıkların hala bir biçimde sürdüğü toplumlarda tabii ki vergiler ve yapılan tahsilatın akıbeti konusunda o açık-seçik durum devam ederken, halkın kendi yönetici güçlerine karşı iyi kötü söz sahibi olduğu çağdaş toplumlarda tarafların tanımları biraz farklılaştırılmıştır.

Ödeme yapması istenenler açısından; vergi'nin kamu finansmanı için zorunlu bir katkı payı olduğu, toplanan verginin yine toplum için harcandığı, adaletli davranıldığı gibi gerekçeler öne sürülürken, karşılarındaki “Siyasi güç”, bu kez belirli bir kişi ya da aile değil, içinde yaşanan “piyasa düzeninde” kendi iktidarını destekleyen ve dolayısıyla bu güçten bir şeyler bekleyen kesimlerle kenetlenmiş bir kitledir.

Ve kabul edilecektir ki, bu “bileşenler”, bileşeni olduğu iktidar gücünün kullanımıyla sağlanan tahsilattan kendisine düşen payı bekleyecek, geçerli vergi düzeninde, ödemelerin kendilerinden uzak tutulmasını ama toplanan vergilerin “kullanımının” kendi çevrelerini aşmamasını dayatacaktır. Bütün bunları neye söylüyoruz?

Şunun için:

1.Bir kere ekonomi-politik açısından vergi'nin “kutsal bir ödeme” olduğu, hatta kazancın (Ve tabii ki kazancı doğuran faaliyetin) bir miktar vergi ödemekle kutsallaşmayacağı bilinmelidir. Vergi gayretini yükseltmek, yüceltmek için bu yapılabilir ama işin özü değişmez. Mesela vergi ödemek kutsal bir şey olsaydı bu her şeyden önce dini söylemlerin ana konularından olur, mesela içkiden de alınsa kutsallığına halel gelmezdi. Mesela vergisi ödenen kazanç kutsal olsaydı, doğal olarak bu vergiyi doğuran olay yani kazanç türü de bu kutsiyet içerisinde sayılırdı.

Bilmem hatırlanır mı? Bir dönem aynı zamanda meslektaşımız Maliye Bakanı “ben vergi şampiyonlarına sertifikalarını bu

vergiyi doğuran olayın olduğu işyerinde takdim ederim” demiş ve ilk plaketi bir medya patronunun işyerinde vermişti ama ertesi seneki şampiyon o sayın bakanın gitmeyi hiçbir zaman kabul edemeyeceği bir başka kâr hanesinin sahibi olunca vergi yine alınmış ama kazancın kutsanmasından sessizce vaz geçilmişti.

2.Vergi, ekonomik bir olaydır. Toplanması ve harcanması, bir “paylaşım” konusudur. Dolayısıyla, vergi konusunda “iyileştirici” düşüncede olup bu konu üzerinde çalışanların, mevcut sistemin nasıl daha etkili olarak uygulanacağından çok, bu paylaşımın olayın iki tarafındakiler arasında ne kadar adalet yarattığı, çarkların bu biçimde dönmesiyle kimlerin kaybedip kimlerin kazandığı araştırılmalı, sağlıklı dengelerin kurulabilmesi için kaybedenlere destek verilmeli, argüman sağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu denge haksızlığa çalışıyorsa, siz denetimi ne kadar arttırır ne kadar başarılı olsun dersiniz, o denetimle hızlanan çarklar haksızlığı o kadar daha derinleştirmekten başka bir işe yaramayacaktır.

3.Vergi, sadece vergi değil; vergiyi koyan gücün elinde bütün ekonomiyi, halkın refahını yönlendirebilen -adeta- bir kepçedir. Nereden alır, nereye boşaltırsanız ekonomi ona göre yönelir.

Bu nedenle vergiciliği sadece “tahsilatçılık sanatı” olarak görmek yanlıştır, En iyi vergiciler; kanunları, tebliğleri en iyi okuyup anlayan, uygulayan değil, ekonomik-sosyal yönüyle de olması gerekenin peşinde ve gayretinde olanlardır.

4.Verginin toplanması ile harcanması, bir paranın iki yüzü kadar bir arada olan konulardır. Ama ne yazık ki bizde hemen herkes bu “kutsal” görevde kendini ortaya atmaya, tam destek vermeye hazırdır da o toplanan verginin harcanmasının “siyasetçinin işi” olduğunu düşünüp peşine düşmez.

Bu verdiğimiz örnekteki kepçenin kazana daldırılıp doldurulması ama nereye boşaltılacağına çok da önemsenmemesi

gibi bir durumdur. Oysa ülkelerin refahı, ödenen vergilerin kabullenilmesi için bu konunun takibi büyük önem taşır.

Konu daha çok uzatılabilir. Okuru sıkmamak ve bu yazının bir makale ölçüsünü çok zorlamaması için “şimdilik” burada bırakıyoruz.